

інформації, то тут прикладом можуть служити первинні бухгалтерські документи, оборотні відомості, оборотні шахові відомості, баланс, звіти про фінансові результати, звіти про рух грошових коштів, звіти про власний капітал тощо. До не облікових джерел відносяться акти ревізій, документи аудиторських перевірок, матеріали зборів акціонерів, матеріали періодичних видань тощо. Крім цього, в системі управління фінансами використовується інформація як внутрішніх, так і зовнішніх нормативних документів (цінників, паспортів, преїскурантів, довідників тощо), технічна інформація (креслення деталей та машин, специфікації, паспорти обладнання, машин, механізмів тощо).

Висновки

Удосконалення державного управління фінансами акціонерних товариств доцільно розпочинати з перегляду нормативно-правових актів, які на сьогодні в багатьох випадках є недосконалими, при внесенні змін в які слід врахувати таке. Системне державне управління фінансами вимагає поєднання стратегічної перспективи і поточних завдань і має орієнтуватися на швидкоплинні зміни зовнішнього і внутрішнього середовища, що можливо при налагодженій замкнутій схемі управління. Блок управління фінансами має охоплювати організаційну структуру управління фінансами, кадри фінансових підрозділів, фінансові інструменти, фінансові методи, інформаційні потоки фінансового характеру, технічні засоби управління фінансами. Системне управління фінансами корпорацій має передбачати застосування контролінгу та управлінського обліку, що дасть можливість здійснювати управління витратами корпорації, широко використовувати бюджетування, облік і контроль за центрами відповідальності.

При подальших дослідженнях у напрямі удосконалення системного державного управління доцільно зосередити увагу на науковому забезпеченні розробки його нормативно-правової бази із врахуванням об'єкта управління, діяльності акціонерного товариства та ринкового середовища, а також визначити джерела фінансових ресурсів, фінансові відносини. При формуванні джерел ресурсів окремо слід виділити власні і залучені фінансові ресурси.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 №514-VI. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: // www.liga.kiev.ua
2. Сірош М.В., Щербак В.О. Удосконалення механізму розподілу прибутку в акціонерному товаристві / М.В. Сірош // Державний інформаційний бюлетень про приватизацію. – 2004. – №8. – С. 15–16.
3. Герасименко Р.А., Блажан І.Р. Особливості формування фінансових ресурсів акціонерних підприємств / Р.А. Герасименко // Фінанси України. – 2004. – №6. – С. 82–89.
4. Мащенко В.Е. Системное корпоративное управление. – М.: Синрин, 2003. – 251 с.
5. Єфименко Т.І., Гасанов С.С., Кудряшов В.П. Фіскальна консолідація в контексті антикризового регулювання / Т.І. Єфименко // Фінанси України. – 2013. – №2. – С. 7–20.
6. Діба М.І., Майорова Т.В. Теоретико-методологічні засади дослідження інвестиційного процесу у фінансовій науці // Фінанси України. – 2013. – №2. – С. 103–109.
7. Контроллинг в бизнесе. Методологические и практические основы построения контроллинга в организациях / А.М. Карминский, Н.И. Оленев, А.Г. Примаков, С.Г. Фалько. – 2-е изд. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 256 с.
8. Райсберг Б.А., Фатхутдинов Р.А. Управление экономикой. Учебник. – М.: ЗАО «Бизнес-школа «Интел-Синтез», 1999. – 744 с.

УДК: 336.1

П.П. АНДРЕЄВ,
к.е.н., Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

Зарубіжний досвід становлення державного внутрішнього фінансового контролю

У статті розглянуто причини появи та сутність державного внутрішнього фінансового контролю. Визначено основні структурні елементи та функції державного внутрішнього фінансового контролю. Проаналізовано напрями реформування державного внутрішнього фінансового контролю у зарубіжних країнах.

Ключові слова: фінансово-економічна криза, фінансові ресурси держави, фінансовий контроль, державний внутрішній фінансовий контроль, внутрішній аудит, фінансове інспектування.

В статье рассмотрены причины появления и суть государственного внутреннего финансового контроля. Определены основные структурные элементы и функции государственного внутреннего финансового контроля. Проанализированы направления реформирования государственного внутреннего финансового контроля в зарубежных странах.

Ключевые слова: финансово-экономический кризис, финансовые ресурсы государства, финансовый контроль, государственный внутренний финансовый контроль.

вий контроль, внутренний аудит, финансовое инспектирование.

The causes and nature of public internal financial control were considered. The main structural elements and functions of public internal financial control were determined. Trends reform of public internal financial control in foreign countries were analysed.

Keywords: financial and economic crisis, state financial resources, financial control, internal financial control, internal audit, financial inspection.

Постановка проблеми. Державні установи будь-якої країни витрачають кошти, отримані в результаті стягнення податків, від імені своїх громадян та фірм. Своєю чергою, платники податків мають право вимагати гарантію ефективного використання коштів державними установами. Світова фінансово-економічна криза, що призвела до зростання дефіцитів та боргів більшості країн світу, ще більше актуалізувала проблему ефективного використання фінансових ресурсів держави. Побудова ефективної системи державного фінансового контролю, в тому числі й внутрішнього, є необхідною умовою вирішення даної проблеми.

Фінансовий контроль є найважливішою частиною державного контролю у фінансовій сфері, передумовою створення науково обґрунтованої фінансової політики держави та ефективного механізму фінансування державного бюджету. Держава за допомогою фінансового контролю стежить за правильністю, своєчасністю і повнотою надходжень усіх запланованих фінансових коштів у державні фонди, а також за доцільністю і точністю здійснення видатків.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Вивченню сутності системи державного внутрішнього фінансового контролю, а також її складових, етапів становлення та зарубіжного досвіду присвятили свої праці І.К. Дрозд, В.Ю. Лещенко, І.О. Лютий, В.М. Федоров, О.О. Чечуліна, І.Я. Чугунов, І.Ю. Чумакова та ін. Разом із тим в умовах змін, які сьогодні відбуваються в управлінні державними фінансами в Україні та більшості країн світу, корисним є вивчення зарубіжного досвіду організації державного внутрішнього фінансового контролю (ДВФК) та його складових.

Метою статті є вивчення досвіду зарубіжних країн щодо визначення сутності та структури системи державного внутрішнього фінансового контролю, особливостей та етапів її становлення.

Виклад основного матеріалу. Згідно з визначенням Лімської декларації керівних принципів контролю «контроль державних фінансів є не самоціллю, а виступає обов'язковим елементом регуляторної системи, мета якої полягає у своєчасному виявленні відхилень від прийнятих стандартів, порушень принципів законності, ефективності, доцільності та економності управління фінансовими ресурсами, що дозволяло б у кожному випадку внести відповідні корективи, посилити відповідальність уповноважених осіб, отримати відшкодування

збитків та перешкодити або принаймні ускладнити повторення виявлених порушень у майбутньому» [1, с. 21].

Згідно з підходом, прийнятим в європейських країнах, державний внутрішній фінансовий контроль (ДВФК) – це система внутрішнього урядового контролю, націлена на захист фінансових інтересів уряду будь-якої країни, забезпечення належного (законного, економічного, ефективного, результативного, прозорого та в інтересах суспільства) управління державними фінансами [2, с. 318].

Державний внутрішній фінансовий контроль (ДВФК) являє собою структуровану модель, що є орієнтиром для національних урядів у створенні та впровадженні контрольованого середовища у місцях зосередження доходів та витрат. Її мета полягає в отриманні достатніх гарантій того, що операції відповідають принципам раціонального управління фінансами, прозорості, ефективності, результативності та економності, так само як і відповідним законодавчим та бюджетним приписам.

Реалізацію ДВФК слід розглядати як довгостроковий процес, який вимагає участі всіх зацікавлених сторін. Досвід показує, що впровадження нових політик і законів з даного питання, в основі яких немає попереднього загального розуміння і схвалення всіх зацікавлених сторін, може викликати нерозуміння і опір, що поставить під загрозу весь проект змін. Тому краще, коли зміна системи внутрішнього контролю в державному секторі слідує за періодом роздумів і обговорень серед основних зацікавлених сторін.

Протягом останніх десятиліть у більшості держав – членів ЄС активно реалізовувалися реформи державного управління або деякі їх аспекти. При цьому найбільша інтенсивність більш загальних реформ «нового державного управління» припадає на 1990–ті роки, тоді як реформи у сфері державного внутрішнього фінансового контролю (ДВФК) активніше проводилися у 2000–х роках. Важливість останніх пояснюється необхідністю реалізації більш загальних реформ, а також поширенням тенденцій визнання зростання ролі управління ризиками. У цей період ДВФК перетворюється у широко використовувану та найважливішу складову систем державного управління в Європі.

Основні реформи ДВФК, що були проведені за останні 15 років, а в деяких країнах і за більший період, внесли фундаментальні зміни у більш ніж 27 державних адміністраціях країн ЄС, а також середовищі, в якому вони працюють (контрольному середовищі). Це пояснюється тим, що управління державним сектором економіки та фінансовою діяльністю не можна відділити від тієї мінливої ситуації, в якій воно здійснюється. Тому багато змін відбулося й у способах реалізації та організації ДВФК.

Найбільш вражаючі зміни елементів ДВФК в Європі виникли внаслідок зростання уваги до цілей та виконавчого управління, ризиків та управління в цілому, включаючи звітність, а також якості надаваних послуг та їх економічної ефективності. Все це сприяло широкому впровадженню міжнародних або національних стандартів, більш чіткому визначенню за-

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

конодавчої бази, повноважень для здійснення контролю, внутрішнього аудиту, а також фінансового інспектування (в разі його наявності). Зросла функціональна незалежність внутрішніх аудиторів, дістало розвитку планування аудиторської діяльності, більше зосередившись на економності, ефективності та результативності, а також наданні інформації та гарантій відносно роботи системи. Вимоги до звітності зросли, так само як і вимоги до конкретних знань і компетентності державних службовців, відповідальних за фінансовий менеджмент і аудит. Звичайно, ДВФК завжди існував в тій чи іншій формі у кожній країні. Втім він був модернізований у порівняно короткий період часу (за останні 10–15 років) по всій Європі. За цей період було розроблено концепцію, яка сьогодні широко використовується країнами ЄС. ДВФК став невід'ємною та важливою частиною сучасної системи управління. Спеціалісти з управління державними фінансами та контролю, зокрема внутрішні аудитори, стали або стають професійною категорією персоналу з офіційною кваліфікацією, зі спеціальними, довгостроковими навчальними програмами, що іноді надаються зовнішніми по відношенню до державного сектору організаціями. Проте слід зазначити, що існує багато відмінностей навіть у сусідніх країнах стосовно питань «чому, коли і як», здійснюватимуться реформи у державному секторі та ДВФК [3, с. 47].

Спільною рисою реформування державного внутрішнього фінансового контролю (ДВФК) та становлення центральних підрозділів гармонізації (ЦПГ) було те, що реформування проводилося відповідно до урядової концепції. Разом із тим різними для кожної країни були шляхи реформування ДВФК, зокрема становлення ЦПГ, створення служб внутрішнього аудиту, забезпечення їх діяльності відповідною нормативно-правовою базою (див. табл.).

Європейська комісія має значний досвід у впровадженні та розвитку ДВФК. Цей досвід показав, що зацікавленість

органів центральної влади є найважливішою умовою для управління проектом змін ДВФК. У більшості випадків такими органами центральної влади були міністерства фінансів, що є цілком логічним вибором, оскільки питання про адекватність системи внутрішнього контролю лежить в основі раціонального управління фінансами державного бюджету.

Згідно з визначенням Міжнародної організації вищих контрольних органів (INTOSAI), державний внутрішній контроль (ДВК) – це «цілісний процес, що є результатом впливу менеджменту організації та персоналу, призначений для усунення ризиків і забезпечення достатньої впевненості в тому, що досягнення місії підприємства, не суперечить таким загальним цілям, як послідовність виконання завдань, етичність економічність, ефективність та результативність операцій, виконання взятих зобов'язань, дотримання чинних законів і постанов, а також збереження ресурсів від втрат, зловживань і збитків» [4, с. 59].

Характерною ознакою європейської моделі ДВФК є наявність трьох складових: внутрішнього контролю, внутрішнього аудиту та гармонізації внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту (рис. 1).

Внутрішній контроль. Існує два підходи до визначення системи внутрішнього контролю. В деяких країнах (Люксембург, Іспанія) її визначають як систему контролю та управління в цілому в межах державного управління, а також усіх установ, що задіяні в управлінні державними коштами. Поняття «внутрішній» у даному контексті розуміється як внутрішній для виконавчої влади на відміну від зовнішнього контролю, який здійснюється Вищим органом фінансового контролю (SAI) та парламентом. Ці країни також мають спеціальні органи управління, такі як Головна інспекція державного управління Іспанії (IGAE) або Головна фінансова інспекція Люксембургу, що не залежать від влади та організацій, в яких вони контролюють економічний та фінансовий менедж-

Етапи та особливості реформування ДВФК у деяких європейських країнах

Країна	Роки	Заходи з реформування ДВФК
Албанія	2003	Уряд прийняв рішення про необхідність реформування системи ДВФК. Розпочато перший проект міжнародної підтримки TWINNING
	2005	Завершено перший проект міжнародної підтримки TWINNING та утворено центральний підрозділ гармонізації (ЦПГ)
	2007–2008	Прийнято закони про внутрішній аудит та управління бюджетною системою
	2008	Розпочато другий проект TWINNING, який продовжив просування європейської ідеології ДВФК у державному секторі країни, за результатами якого було прийнято нову Концепцію з реформування ДВФК до 2013 року
Хорватія	2004	Розпочалося реформування ДВФК, що здійснювалося згідно з двома стратегіями: на центральному та регіональному рівнях. Реформування ДВФК відбувається паралельно з реформуванням казначейства та всієї бюджетної системи країни
Угорщина	2002	Прийнято відповідний закон, розроблено методики з внутрішнього аудиту, розпочато практичне впровадження нової професії «внутрішній аудитор». Але внаслідок ігнорування необхідності створення належної системи внутрішнього контролю, дієвість якої мав оцінювати внутрішній аудит, новостворені служби внутрішнього аудиту практично не мали правового поля для діяльності та самотужки вибудовували системи внутрішнього контролю в органах державного сектору. Пізніше було розроблено стандарти, посібники із внутрішнього контролю, навчальні програми з внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту. Сьогодні становлення внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту відбувається паралельно

* Джерело: побудовано за [4, с. 40].

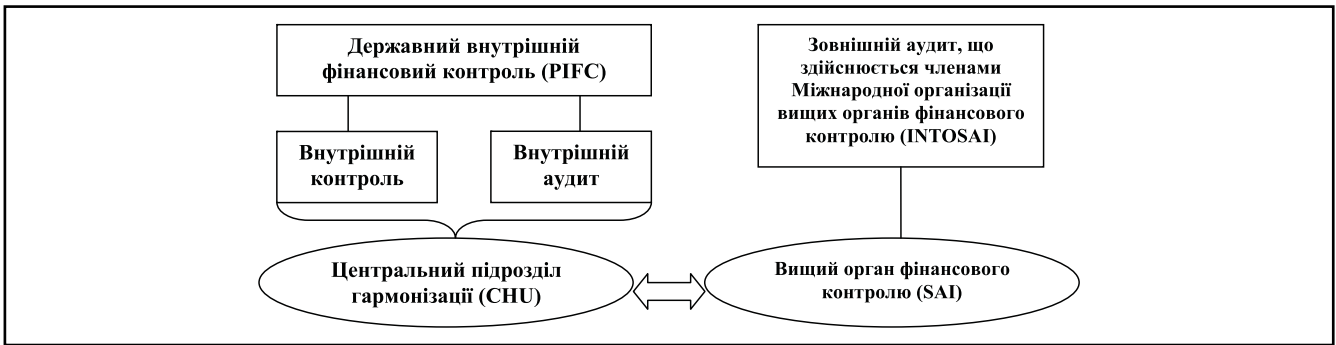

Рисунок 1. Взаємодія органів державного внутрішнього фінансового контролю з вищими органами зовнішнього контролю*

* Джерело: побудовано за [5, с. 34].

жмент. Ці системи називаються централізованими системами внутрішнього контролю.

Інші країни (такі як Данія, Нідерланди, Швеція, Великобританія та 12 нових держав – членів ЄС) систему державного внутрішнього контролю розуміють як концептуально всеосяжний та узгоджений підхід уряду до забезпечення того, щоб усі менеджери публічно–правових організацій встановлювали, підтримували та контролювали загальний процес управління. Внутрішній контроль у цих країнах спрямований на усунення ризиків і забезпечення достатньої впевненості в тому, що у процесі досягнення місії будуть досягнуті й загальні цілі установи чи підприємства. Такими цілями є послідовність виконання завдань, етичність, економічність, ефективність та результативність операцій, виконання взятих зобов'язань, дотримання чинних законів і постанов, а також збереження ресурсів від втрат, неправильного використання чи втрат. Слід зазначити, що сьогодні в деяких країнах, таких як Франція і Португалія, поширеною є тенденція щодо децентралізації існуючих сильних спеціалізованих контрольних органів, особливо серед органів попереднього контролю, а отже, підвищення відповідальності та підвітності державних менеджерів. Ці системи називають децентралізованими системами внутрішнього контролю.

Внутрішній аудит – невід'ємна частина державного внутрішнього контролю (ДВК). Однак на відміну від інших аспектів внутрішнього контролю, які підпадають під відповідальність керівника, внутрішній аудит є функціонально незалежним від вищого керівництва.

Згідно з визначенням Інституту внутрішніх аудиторів (IIA) внутрішній аудит є незалежною об'єктивною гарантією та консультативною діяльністю, спрямованою на примноження вартості та поліпшення діяльності організації. Він сприяє організації досягнення поставлених цілей, використовуючи систематизований і послідовний підхід до оцінки і підвищення ефективності ризик–менеджменту, контролю та процесу управління [4, с. 81].

Координація та гармонізація (узгодження) внутрішнього контролю та аудиту в суспільному секторі в цілому або в державному секторі досягається по–різному. Більше половини країн створюють спеціальні підрозділи для цієї мети.

Більшість країн вживають заходів для забезпечення такого внутрішнього контролю, включаючи правила та методи вну–

трішню аудиту, який був би скоординований та узгоджений на всіх рівнях центрального державного управління. Деякі країни сьогодні також обмірковують шляхи створення подібної координації з іншими частинами суспільного сектора. Способи досягнення координації правил та методів варіюються залежно від наданих рекомендацій щодо створення професійної мережі контактів та домовленостей між фінансовими інспекторами, внутрішніми та зовнішніми аудиторами, а в результаті щодо створення «центрального підрозділу гармонізації». Більше половини країн мають такі спеціальні підрозділи, які несуть відповідальність за запропоновані правила, гармонізацію стандартів різних компонентів системи внутрішнього контролю, моніторингу загальної якості та результатів діяльності, а також розробку та координацію заходів з підготовки кадрів (наприклад, Фінляндія, Литва, Нідерланди, Португалія і Словенія). У більшості випадків ці підрозділи входять до складу міністерства фінансів, а іноді вони також дублюються незалежними консультативними радами або комітетами.

Деякі країни не мають конкретних механізмів гармонізації. Однак замість цього вони можуть мати мережу контактів та домовленостей, що забезпечує необхідний рівень координації та гармонізації (Австрія, Кіпр, Данія, ФРН та Латвія).

У Чехії, наприклад, було припинено діяльність Центрального підрозділу гармонізації з міркувань ефективності. Інші країни (Франція, Угорщина, Португалія, Великобританія) наголошують на важливості існування таких структур, особливо для створення ефективних механізмів співпраці між керівниками державних підприємств та фінансовими інспекторами й аудиторами.

У Португалії ефективній та практичній гармонізації, а також структурі координації відводиться важлива роль у подоланні опору при здійсненні більш фундаментальних реформ у сфері контролю та аудиту в структурах державної адміністрації.

Протягом майже десяти років, з кінця 1990–х до середини 2000–х років, Португалія потерпала від структурних дефіцитів бюджету та проблем нестійкого зростання первинних поточних витрат. З метою покращення ситуації уряд здійснив всеосяжні структурні реформи державного сектору, включаючи велику реформу державного управління, реорганізацію та раціоналізацію державних відомств та установ, реструктуризації державної служби – для покращення її

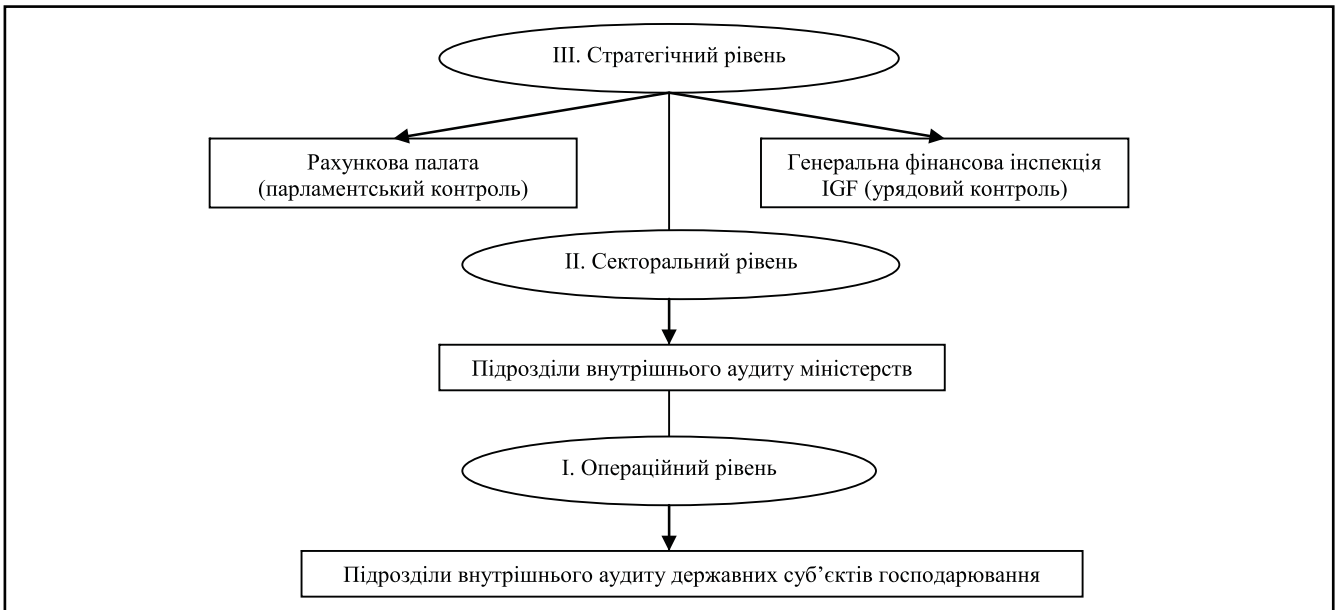

Рисунок 2. Структура системи державного внутрішнього фінансового контролю Португалії [6, с. 55]

гнучкості та відповідальності, а також пенсійну реформу для підвищення довгострокової стійкості державних фінансів. Одночасно з проведенням бюджетних реформ португальський уряд вирішив реформувати систему ДВФК шляхом запровадження внутрішнього аудиту та перегляду ролі фінансового контролю. Разом із тим слід зазначити, що деякі підрозділи внутрішнього аудиту вже існували в деяких громадських організаціях, перш ніж ця реформа розпочалася.

Традиційною для Португалії є система фінансового контролю, заснована на базі Міністерства фінансів та Генеральної фінансової інспекції (IGF). Підрозділи внутрішнього аудиту в даний час існують в усіх галузевих міністерствах та у більшій частині державного сектору Португалії, а також, в основному як виняток, вони є і в невеликих організаціях. У Португалії функціонує Центральний координаційний комітет, заснований на базі Генеральної фінансової інспекції (IGF) Міністерства фінансів, очолюваний головою IGF, до складу якого входять керівники підрозділів внутрішнього аудиту міністерств. Центральний координаційний комітет здійснює координацію в системі ДВФК та приймає стратегічні рішення. Фінансова інспекція продовжує функціонувати, але її було переорієнтовано на вивчення серйозних порушень і розслідувань, а також аналізу фінансової політики [4, с. 92].

Загалом, система внутрішнього фінансового контролю складається з трьох рівнів (рис. 2).

Вивчаючи досвід зарубіжних країн щодо організації державного внутрішнього фінансового контролю, слід враховувати як позитивні, так і негативні аспекти на шляху його становлення. Так, наприклад, у Польщі до негативних аспектів можна віднести: 1) розгалуженість контролюючих органів, відсутність загальнодержавної координації їхньої діяльності, відсутність єдиних нормативно-методологічних засад щодо проведення інспекцій, ревізій, розслідувань, аудитів, що може бути причиною виникнення ризиків щодо ефективного,

економічного та законного використання державних фінансів та майна; 2) підпорядкування польського контролюючого органу (Казначейства) Міністерству фінансів, що створює ризик щодо здійснення ним незалежного та об'єктивного контролю у сфері управління державними ресурсами. У той же час позитивним та корисним для України є: 1) досвід діяльності регіональних рахункових палат з погляду консолідації інформації про фінансово-бюджетну дисципліну на регіональному рівні в Загальнодержавній раді регіональних рахункових палат, що дозволяє контролювати стан виконання місцевих бюджетів на вищому державному рівні та приймати відповідні управлінські рішення; 2) поєднання різних видів аудитів (аудиту відповідності, системного аудиту та аудиту трансакцій) [7, с. 8].

Висновки

Проаналізувавши зарубіжний досвід становлення системи державного внутрішнього фінансового контролю, можна зробити такі висновки:

- по-перше, створення ефективної системи державного внутрішнього фінансового контролю потребує врахування особливостей державного управління в країні, адміністративного устрою, загальних принципів і пріоритетів економічної та фінансової політики держави;

- по-друге, реформування державного внутрішнього фінансового контролю є довгостроковим процесом за обов'язкової участі в цьому процесі всіх зацікавлених сторін;

- по-третє, у більшості країн важливу роль відведено спеціальним підрозділам, які несуть відповідальність за запропоновані правила, гармонізацію стандартів різних компонентів системи внутрішнього контролю, моніторингу загальної якості та результатів діяльності, а також розробку та координацію заходів з підготовки кадрів. У більшості випадків ці підрозділи входять до складу міністерства фінансів.

Список використаних джерел

1. Керівні принципи аудиту державних фінансів / Збірник базових документів INTOSAI. – Проект ПРООН з врядування «Доброчесність на практиці». – К., 2001. – 122 с.
2. Чумакова І.Ю. Державний фінансовий контроль: підручник / Чумакова І.Ю., Шульга Н.В.; за заг. ред. О.А. Петрик. – К.: КНЕУ, 2013. – 412 с.
3. Compendium of the public internal control systems in the EU Member States 2012 / European Commission – Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2011. – 290 p.
4. Тимохін М., Лещенко В. Роль європейських ідей у реформуванні державного внутрішнього фінансового контролю в Україні / М. Тимохін, В. Лещенко // Фінансовий контроль. – 2010. – №6 (59). – С. 39–41.
5. Welcome to the world of PIFC. Public Internal Financial Control / European Commission, 2006. – 54 p.
6. Бровченко С. Португальський досвід державного фінансового контролю / С. Бровченко // Фінансовий контроль. – 2013, лютий. – С. 54–57.
7. Чечуліна О.О. Європейський досвід внутрішнього аудиту / О. Чечуліна // Фінансовий контроль. – 2011. – №7(68). – С. 6–11.

УДК 338.71

О.В. ФУРСІНА,
викладач, Львівський інститут економіки і туризму

Еволюційність управління як механізм збереження цілісної національної економіки в кризових умовах

У статті висвітлено теоретичні засади цілісного підходу до аналізу економічних систем, зокрема національної економіки в сучасних умовах розвитку глобалізаційних процесів. Запропоновано низку напрямів формування механізмів розвитку національної економіки в кризових умовах у рамках еволюційного підходу.

Ключові слова: економічна система, цілісний підхід, еволюційна економіка, аддитивність, національне господарство, криза.

В статье освещены теоретические основы целостного подхода к анализу экономических систем, в частности национальной экономики в современных условиях развития глобализационных процессов. Предложен ряд направлений формирования механизмов развития национальной экономики в кризисных условиях в рамках эволюционного подхода.

Ключевые слова: экономическая система, целостный подход, эволюционная экономика, аддитивность, национальное хозяйство, кризис.

In the article the theoretical foundations of a holistic approach to the analysis of economic systems, including the national economy in contemporary conditions of globalization processes are investigated. A number of directions of the formation mechanisms of the national economy development in crisis situations within the evolutionary approach are proposed.

Keywords: economic system, holistic approach, evolutionary economics, additiveness, national economy, crisis.

Постановка проблеми. Національна економіка являє собою складну органічну систему. За своїми структурними, організаційними і функціональними параметрами система

складається з взаємопов'язаних і взаємозалежних частин, які, своєю чергою, виконують функції із забезпечення її життєздатності та ефективного функціонування. Будь-яка національна економіка володіє специфічними рисами і характеристиками, що визначаються історичними, національно-культурними традиціями, соціокультурними, політико-культурними та іншими особливостями.

Однак із системного погляду національні економіки одного типу характеризуються комплексом спільних для всіх основоположних принципів організації і функціонування.

Важливішою залишається проблема управління національною економікою як системою з притаманними їй особливостями внутрішньої структури та відносної автономності, що спирається на внутрішню єдність, самодостатність і незалежність від оточення.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Різні аспекти зазначеної проблематики досліджувалися широким колом вітчизняних і зарубіжних учених. Значний внесок у розвиток теорії та методології досліджень економічних систем, їх типологізації належить Л. Абалкіну, О. Ананьїну, В. Базилевичу, Л. Бальцеровичу, О. Бузгаліну, Б. Гаврилішину, А. Гальчинському, В. Гейцю, П. Єценку, В. Іноземцеву, Ю. Князеву, А. Колганову, Я. Корнаї, П. Леоненку, Ю. Ольсевичу, В. Савчуку, Дж. Стігліцу, А. Чухну та ін. систем. Проте поки що не існує наукових робіт, які б розглядали проблеми, з якими стикаються національні економіки у процесі функціонування в кризових умовах, які можуть викликати збій у процесах функціонування національної економіки та призвести до порушення її цілісності. Виходячи з цього дослідження особливостей управління національною економікою в кризових умовах є доцільними та перспективними на сучасному етапі ринкових відносин в Україні.